

Hospodárska kríza a štrukturálna adaptácia priemyslu EÚ – výzvy a obmedzenia¹

Economic Crisis and Structural adjustment of the EU industry – challenges and limitations

Elena Fífeková^{}, Edita Nemcová[^]*

Abstrakt

V období, keď sa na základe neustále sa zrýchľujúceho tempa inovácií a technického rozvoja uvažuje o nástupe tretej priemyselnej revolúcie, priemysel v dôsledku ekonomickej krízy charakterizuje zároveň výrazný pokles objemu produkcie a pracovných miest. Aby naštartovanie rastu priemyselnej výroby nemalo iba dočasný charakter, javí sa nevyhnutnou jeho štrukturálna adaptácia. Priemysel a jeho jednotlivé odvetvia musia byť schopné pružne reagovať na súčasné požiadavky a zároveň sa preorientovať na nové procesy a produkty s nízkou energetickou a surovinovou náročnosťou. Jadrom predkladaného článku je identifikácia úzkych miest najdôležitejších výziev a obmedzení, ktoré determinujú proces štrukturálnej adaptácie spracovateľského priemyslu EÚ.

Kľúčové slová

Priemyselná výroba, odvetvová štruktúra, hospodárska kríza, reštrukturalizácia

JEL klasifikácia: L60, O14, O31

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 2/0058/10 „Štrukturálna adaptácia malej otvorenej ekonomiky“.

^{*} Ing. Elena Fífeková, PhD. Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied, e-mail: fifekova@gmail.sk

[^] Ing. Edita Nemcová, PhD. Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied, e-mail: progedit@savba.sk,

Abstract

Today when according to the accelerating speed of innovation technological development evokes thoughts about beginning of the third industrial revolution the manufacturing industry has been contemporaneously featured with significant decline of production and also jobs. In order to accelerate not only a temporary increase of manufacturing industry its structural adaptation seems to be inevitable. This article focuses on the key factors determining the structural adjustment of the European manufacturing industry.

Keywords

Industrial production, industrial structure, economic crisis, restructuralisation,

JEL classification: L60, O14, O31

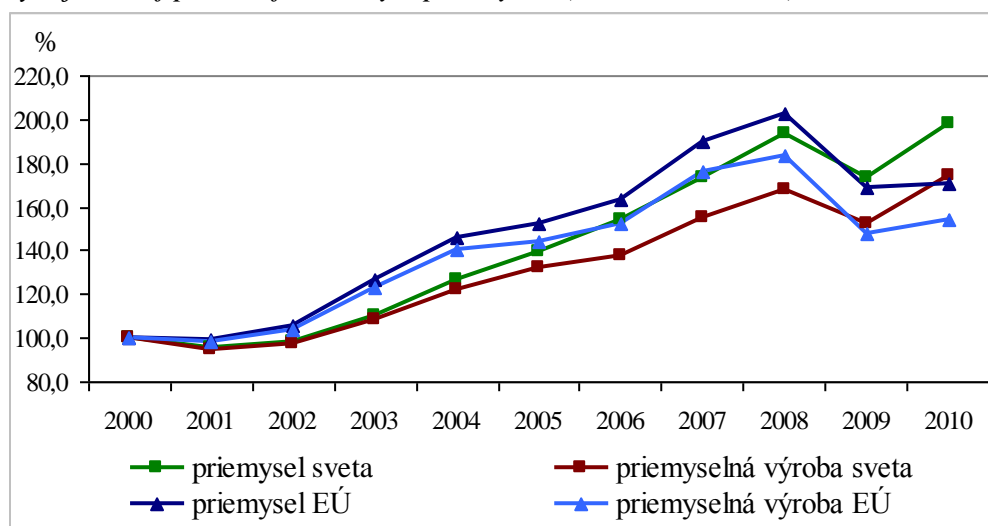
Úvod

Pretrvávajúca ekonomická kríza výrazne ovplyvnila vývoj spracovateľského priemyslu. Navonok sa to prejavilo v priemernom 10% poklese jeho produkcie a strate viac než 3 miliónov pracovných miest oproti obdobiu pred krízou (European Commission 2012). V niektorých odvetviach došlo k ešte výraznejšiemu poklesu produkcie, a to až o 20%, pričom následná obnova v druhej polovici roku 2009 bola veľmi pomalá. Kríza v Európe bola sprevádzaná výrazným znížením investovania a globálneho dopytu. Niektoré odvetvia priemyslu, ako napr. výroba automobilov, museli pristúpiť ku kráteniu pracovného času zamestnancov. V porovnaní s poklesom produkcie však táto nie príliš výrazná reakcia trhu práce indikuje, že podniky očakávali relatívne rýchle zotavenie, a to aj napriek veľkej recesii zaznamenatej po prepuknutí krízy. Tak, ako je v súčasnosti odlišná situácia v rámci jednotlivých sektorov priemyslu, líšia sa aj čo do perspektív rastu a výziev, ktorým budú musieť čeliť.

1. Priemysel EÚ na začiatku 3. tisícročia

Pod vplyvom vzájomného pôsobenia technických, ekonomických, environmentálnych a sociálnych faktorov prekonal priemysel EÚ dramatické zmeny. Technologické zmeny ovplyvnili socio-ekonomické štruktúry, napomohli naštartovanie udržateľného rozvoja a podporili zlepšenie ukazovateľov kvality života. Uvedené kvalitatívne zmeny viedli k rastu hrubej pridanej hodnoty v priemysle, predovšetkým však v priemyselnej výrobe EÚ, ktorá až do hospodárskej krízy rástla v tomto tisícročí rýchlejšie ako hrubá pridaná hodnota tvorená v priemyselných odvetviach vo svete (graf 1).

Graf 1: Vývoj hrubej pridanej hodnoty v priemysle (rok 2000=100%)



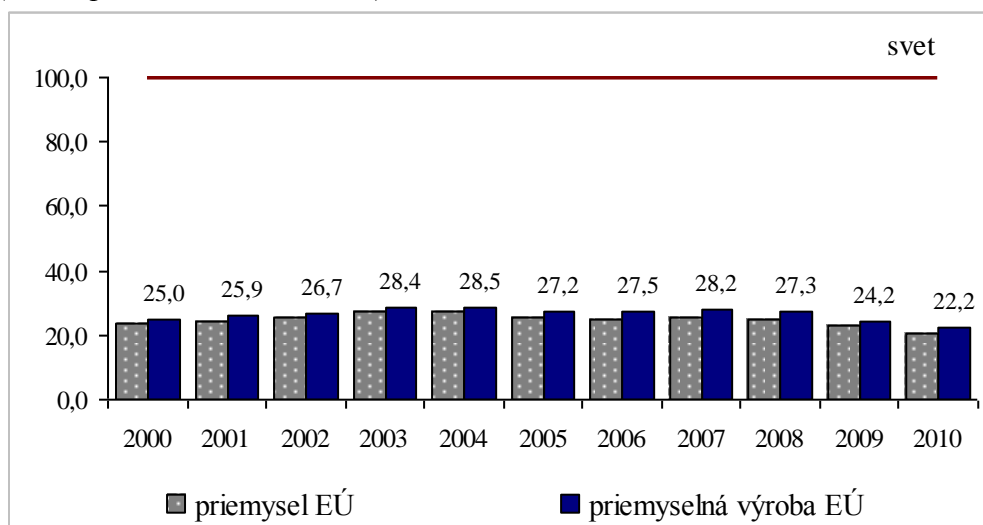
Prameň: UNCTADstat, 2012.

V náraste pridanej hodnoty v predkrízovom období sa odrazili taktiež rozsiahle relokačné procesy², ktoré urýchlili štruktúrnú adaptáciu európskeho priemyslu v dôsledku presunu mnohých tradičných priemyselných činností z pôvodných členských štátov EÚ do novoprijatých krajín, resp. do krajín mimo EÚ predovšetkým z dôvodu využívania komparatívnych výhod lacnej pracovnej sily, prípadne dostupnosti surovinových zdrojov.

² Pojem „relokácia alebo delokalizácia“ je odvodená z francúzskeho „délocalisation“ a označuje sa ním presun pracovných príležitostí a výroby do iných, najčastejšie menej rozvinutých krajín.

Presun odborov s nízkou mierou pridanej hodnoty vytvoril priestor pre vznik nových aktivít, prípadne presun sofistikovaných aktivít do priestoru EÚ. Zároveň rozsiahle relokačné procesy v rámci EÚ umožnili urýchliť reštrukturalizáciu nových členských krajín a tým vytvorili predpoklady pre ich ekonomický rozvoj.

Graf 2: Podiel EÚ na svetovej produkcii priemyslu a priemyselnej výrobe sveta (hrubá pridaná hodnota, b. c.)



Prameň: UNCTADstat, 2012.

Režazenie kríz (finančnej, hospodárskej a dlhovej) obmedzilo rozvojové možnosti európskeho priemyslu, čo sa prejavilo v poklese jeho váhy na tvorbe svetovej hrubej pridanej hodnoty tak priemyslu, ako aj priemyselnej výroby (graf 2), ktorá poklesla o 6 percentuálnych bodov

2. Kríza a jej vplyv na priemyselnú výrobu EÚ

Hospodárska kríza zasiahla priemysel EÚ veľmi citeľne. Došlo k prudkému poklesu priemyselnej výroby (priemyselná výroba sa prepadla na úroveň roku 1990³), zamestnanosti, produktivity práce (tabuľka 1), pričom najmä dramatický pokles produkcie, ku ktorému došlo v relatívne krátkom čase, môže mať nepriaznivý dopad na ekonomický rast EÚ v dlhodobom

³ Bližšie pozri: EURÓPA 2020. Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu.

období⁴. Zvýšenie jednotkových nákladov práce v krízových rokoch 2008-2009 viedlo k zhoršeniu konkurenčnej schopnosti priemyselnej výroby EÚ a podmienilo do značnej miery hĺbku jej poklesu.

Tabuľka 1: Vývoj indikátorov priemyselnej výroby v EÚ27 v rokoch 2000-2011 (ročný rast v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Priemyselná výroba	5,6	0,1	-0,7	0,4	2,7	1,6	4,8	4,3	-1,8	-14,7	7,4	4,6
Zamestnanosť	-60,5	0,0	-2,0	-2,0	-1,9	-1,4	-0,7	0,5	-0,3	-7,1	-3,6	0,6
Produktivita práce	6,1	0,1	1,3	2,4	4,7	3	5,6	3,8	-1,5	-8,2	11,4	3,9
Jednotkové náklady práce	-1,0	2,8	1,6	0,1	-1,4	-0,5	-2,3	-0,3	5,8	9,8	-6,4	-0,8

Prameň: Európska komisia (2012a).

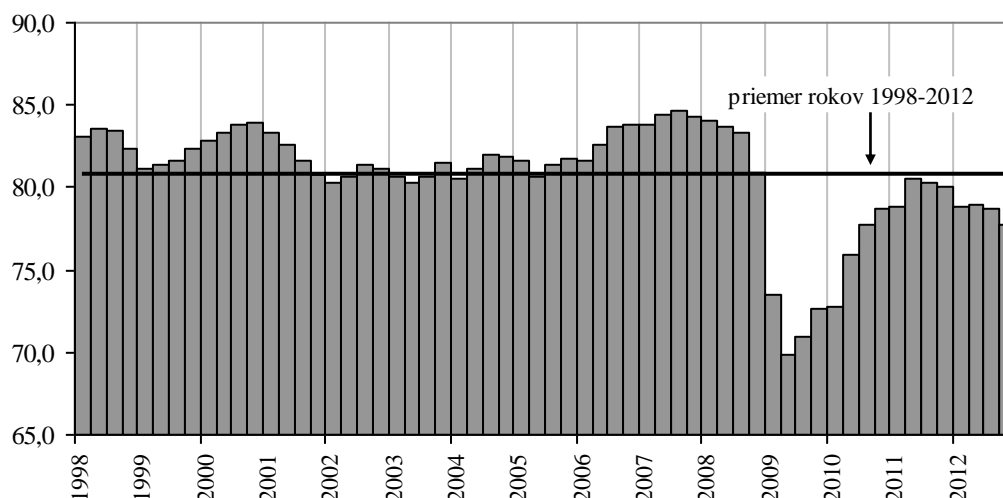
Vplyv recesie v rámci EÚ možno označiť za bezprecedentný, čo sa týka jej rozsahu, hoci netrvala dlhšie než dve predchádzajúce obdobia recesie po roku 1990⁵.

Zároveň pokles využitia priemyselných kapacít bol najhlbší za obdobie ostatných pätnásť rokov. V roku 2009 sa úroveň využitia priemyselných kapacít oproti dlhodobému priemeru (roky 1998-2012) znížila rádovo o vyše 9 percentuálnych bodov, pričom v druhom štvrtroku daného roka bol pokles viac ako o 11 percentuálnych bodov. Napriek miernemu oživeniu priemyselnej výroby v roku 2010 a 2011 zostáva úroveň využitia kapacít priemyslu pod dlhodobým priemerom, pričom rok 2012 prináša opätovné zhoršovanie vývoja daného ukazovateľa (graf 3).

⁴ Európska komisia (2009) identifikuje tri rozhodujúce kanály prenosu poklesu priemyselnej produkcie na dlhodobý ekonomický rast, a to cez vývoj zamestnanosti, investícií a technológií.

⁵ Netrvala dlhšie v tom zmysle, že počet mesiacov, keď priemyselná produkcia v porovnaní s predchádzajúcim mesiacom klesala, nebol väčší než počas recesie 1992 - 1993 (recesia 1992 - 93 trvala celkovo 19 mesiacov a recesia na prelome tisícročí 13 mesiacov). Počas ostatnej recesie trvalo 17 mesiacov, než priemyselná produkcia v EÚ začala opäť rásť.

Graf 3: Úroveň využitia priemyselných kapacít v EÚ v rokoch 1998-2012 (v %)



Prameň: Eurostat, vlastný výpočet.

Krízový a pokrízový vývoj bol z hľadiska jednotlivých odvetví priemyselnej výroby EÚ veľmi diferencovaný. Špecifické problémy odvetví mali a doteraz majú vo väčšine prípadov svoj pôvod v nevyváženej štruktúre a nadmerných kapacitách viacerých priemyselných odvetví. K poklesu výroby o viac ako pätinu, prípadne až o štvrtinu došlo vo výrobe kovov a kovových konštrukcií, v odvetví strojárskoho a elektrotechnického priemyslu a taktiež vo výrobe motorových vozidiel. Krízou bola postihnutá taktiež výroba informačných a komunikačných technológií (IKT), ktorá v predkrízovom období dosahovala pomerne vysoké medziročné prírastky (tabuľka 2).

Tabuľka 2: *Produkcia vybraných odvetví priemyselnej výroby v EÚ 27 v rokoch 2000-2011 (medziročný rast v %)*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Výroba a spracovanie kovov	7,1	-1,0	0,1	0,5	4,8	-0,5	6,3	1,2	-3,2	-26,7	18,6	4,8
Výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	6,6	0,3	-0,6	1,1	2,7	1,5	5,0	6,2	-2,5	-22,1	7,1	6,7
Výroba elektrických zariadení	9,7	0,0	-3,2	-2,4	2,8	1,4	8,5	4,8	-0,3	-20,2	11,6	4,1
Výroba strojov a zariadení i. n.	6,0	1,3	-2,0	-0,6	4,1	3,9	8,4	8,4	1,5	-26,4	10,7	11,4
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	15,5	-5,9	-9,0	1,2	7,8	4,8	9,4	9,9	2,1	-16,6	8,4	6,7
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	7,7	2,2	1	1,9	5	1,9	2,9	6,1	-6,0	-24,2	21,5	12,8

Prameň: Európska komisia (2012a).

Prudkému poklesu sa nevyhli ani ďalšie cyklicky sa vyvíjajúce odvetvia, ktorých produkcia smeruje hlavne do medzispotreby, ako drevársky a papierenský priemysel, výroba chemikálií, kovových a nekovových minerálnych výrobkov. Uvedené odvetvia reagujú na krízu spravidla s určitým časovým posunom (zníženie zákaziek v počiatočnom štádiu sa do poklesu objemu produkcie prenáša neskôr). Pokles ich produkcie sa pohyboval v rozpätí 11 – 20 %. Tieto odvetvia zaznamenali taktiež najväčšie zníženie zamestnanosti. Textilný, odevný a nábytkársky priemysel prešli reštrukturalizáciou a redukciou už pred krízou.

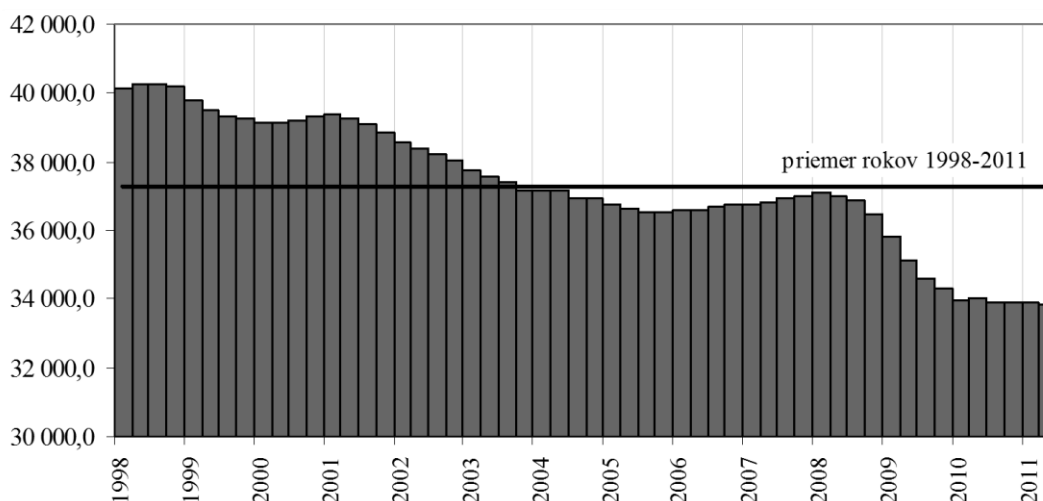
Ako vidieť z tabuľky 2, medzi krízou výrazne zasiahnuté odvetvie priemyselnej výroby patril aj automobilový priemysel, ktorý v mnohých krajinách EÚ patrí ku kľúčovým odvetviam, determinuje ich exportnú výkonnosť a úroveň zamestnanosti. Reakciou na pokles produkcie odvetvia bola realizácia viacerých opatrení, ktorých spoločným menovateľom bola snaha o zastavenie poklesu predaja automobilov (Fifeková – Nemcová – Sabo 2010). Protikrízové opatrenia boli zameraná hlavne na segment osobných automobilov, prednostne na zvýšenie predaja existujúcich značiek, nie na stimulovanie zvýšeného alebo nového dopytu. Súčasné kapacity automobilového priemyslu v EÚ a taktiež štruktúra produkcie signalizujú potrebu reštrukturalizácie odvetvia v zmysle zvyšovania jeho konkurenčnej schopnosti jednak v dôsledku rastúcej konkurencie z tretích krajín a limitovaného prístupu na rozvojové trhy, jednak v dôsledku požiadavky posilniť segment produktov šetriacich životné prostredie.

Produkcia technicky a investične náročných odvetví strojárkeho a elektrotechnického priemyslu a IKT v počiatočnom štádiu krízy poklesla až o 20 – 30% v porovnaní s jej maximom v predkrízovom období. Príčiny tohto mimoriadne vysokého poklesu súvisia s podstatou krízy, nakoľko práve produkcia uvedených odvetví je závislá od investičného cyklu odberateľov, ktorý v čase krízy stagnoval. Prvé známky ozdravenia boli zaznamenané v poslednej štvrtine roku 2008. Nakoľko predmetné odvetvia patria z hľadiska dlhodobých perspektív rozvoja priemyslu EÚ ku kľúčovým a nemajú vážne štruktúrne problémy, ktoré by boli vyvolané nadmernými alebo štruktúrne nevyváženými výkonmi a kapacitami, možno predpokladať pomerne skorý návrat ich rastu na predkrízovú úroveň. Dá sa predpokladať, že ich ekonomický rast bude akcelerovaný taktiež potrebou technologického prezborenia priemyselnej výroby v súvislosti s prechodom k nízkouhlíkovému hospodárstvu, s automatizáciou výrobných procesov a digitalizáciou ekonomiky.

Niektoré odvetvia priemyslu ako napr. výroba potravín a pochutín a farmaceutický priemysel, ktoré možno označiť za tzv. „necyklické“, kríza výraznejšie nepostihla. Hlavne vo farmaceutickom priemysle prevládol trend dlhodobého rastu, čo súvisí aj s demografickými zmenami a zvyšovaním podielu populácie v postproduktívnom veku. Rozvoj uvedených odvetví priemyslu v ďalšom období závisí predovšetkým od dostupnosti finančných prostriedkov, hlavne pre menšie firmy.

Pokiaľ ide o vplyv krízy na vývoj zamestnanosti v priemysle, možno vidieť, že zamestnanosť reagovala na nástup krízy poklesom, avšak s určitým časovým oneskorením v porovnaní s poklesom produkcie, pričom ani hĺbka jej poklesu nedosahovala také dramatické tempo ako v prípade produkcie. Na vývoji štvrťročných ukazovateľov zamestnanosti v priemysle (graf 4) možno vidieť, že rok 2008 priniesol iba jej mierne zníženie. Kým prvý štvrťrok roku 2008 vyvolával určité pozitívne očakávania, nakoľko v tomto období došlo k rastu zamestnanosti, od druhého štvrťroka 2008 dochádzalo k postupnému znižovaniu zamestnanosti a tento trend trvá až do súčasného obdobia (štvrtý štvrťrok 2012 – v priebehu tohto obdobia prišlo v priemysle o prácu rádo vo 3 231 tisíc osôb, pričom priemyselná výroba sa na úbytku pracovných miest podieľala viac ako 97%).

Graf 4: Vývoj zamestnanosti v priemysle v rokoch 1998-2011 (v tis. osôb)



Prameň: Eurostat, vlastný výpočet.

Zamestnanosť spočiatku klesala najmä v textilnom a odevnom priemysle, ale taktiež vo výrobe ostatných nekovových minerálnych výrobkov a v nábytkárskom priemysle. Kým

v roku 2008 sa pokles zamestnanosti v týchto odvetviach pohyboval na úrovni zhruba 6 %, v roku 2009 prekročil úroveň 12 %. Klesala taktiež zamestnanosť v ďalších odvetviach priemyselnej výroby, pričom jej prepád bol najhlbší v roku 2009 (tabuľka 3). Oživenie priemyselnej výroby neprinieslo rast zamestnanosti, k miernemu poklesu prišlo aj začiatkom roka 2010 a v súčasnom období dochádza opätovne k jej poklesu.

Vývoj zamestnanosti sa prejavil na vývoji produktivity práce, ktorej úroveň predstihla predkrízovú úroveň vo všetkých odvetviach priemyselnej výroby. Najrýchlejšie rástla produktivita práce v technologicky stredne a vysoko náročných odvetviach priemyselnej výroby, v dôsledku čoho tieto odvetvia dokázali pomerne rýchlo odstrániť medzeru produktivity spôsobenú krízou.

Tabuľka 3: Vývoj zamestnanosti a produktivity práce vo vybraných odvetviach priemyselnej výroby v EÚ27 (medziročný rast v %)

	Zamestnanosť					Produktivita práce				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Výroba a spracovanie kovov	-0,4	-0,4	-8,0	-5,3	1,1	1,6	-2,9	-20,3	25,3	3,7
Výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	3,3	2,6	-8,2	-5,3	1,5	2,8	-5,0	-15,2	13,1	5,1
Výroba elektrických zariadení	2,4	1,2	-8,1	-2,1	3,2	2,3	-1,4	-13,1	14,0	0,9
Výroba strojov a zariadení i. n.	2,9	2,1	-5,7	-5,0	2,7	5,3	-0,6	-22,0	16,5	8,5
Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	3,3	2,6	-8,2	-5,3	1,5	8,6	4,0	-8,8	12,6	5,6
Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	-0,2	0,9	-8,9	-2,7	2,9	6,3	-6,8	-16,8	24,9	9,7

Prameň: Európska komisia (2012a).

Ako vidieť z údajov v tabuľke 4, od roku 2000 mal na tempo rastu produktivity práce najvýraznejší vplyv rast produktivity vo vnútri jednotlivých odvetví⁶. Medziodvetvové zmeny

⁶ Rozklad produktivity práce na príspevky rastu sme urobili pomocou prístupu shift-share analysis (Fagerberg, J. 2000). Metóda umožňuje skúmať, do akej miery je rast produktivity práce v priemyselnej výrobe v hodnotenom období spôsobený štruktúrnymi zmenami zamestnanosti v prospech odvetví s vyššou produktivitou práce (kladná hodnota efektu statickej zmeny), prípadne ako na rast celkovej produktivity vplyva aj rast produktivity jednotlivých odvetví aj štruktúrne zmeny zamestnanosti v prospech produktívnejších odvetví (efekt dynamickej zmeny), alebo či je rast celkovej produktivity práce ovplyvnený hlavne zmenou rastu produktivity práce váženou podielom odvetvia na celkovej zamestnanosti (vnútroodvetvový efekt). Uvedený rozklad je formálne vyjadrený vzťahom:

zamestnanosti v prospech odvetví s vyššou úrovňou produktivity práce (efekt statickej zmeny) sa významnejšie prejavili až v pokrízovom období.

Tabuľka 4: Rozklad rastu produktivity práce v priemyselnej výrobe EÚ 27 (v %, s.c. roku 2005)

	vplyv relokácie pracovnej sily medzi odvetviami (efekt statickej zmeny)	vplyv zmien produktivity odvetví a štruktúry zamestnanosti (efekt dynamickej zmeny)	vplyv rastu produktivity vážený podielom odvetvia na celkovej zamestnanosti (vnútroodvetvový efekt)
2000-2003	8,6	0,4	91,0
2004-2007	5,1	0,6	94,2
2008-2010	11,8	2,4	85,8

Prameň: Eurostat, vlastný výpočet.

Hĺbka dopadu krízy na priemyselnú výrobu EÚ naznačila jej úzke miesta najmä v oblasti štruktúrnej adaptácie na globálne zmeny v zmysle reakcie na rastúcu konkurenciu zo strany rýchlo rastúcich ekonomík. Základné ukazovatele odrážajúce vývoj parametrov konkurenčnej schopnosti priemyselnej výroby sa v medzinárodnom porovnaní nevyvíjajú pre EÚ veľmi pozitívne. Napr. hodnota ukazovateľa odkrytých komparatívnych výhod vo väčšine rozhodujúcich exportných odvetví v ostatnom období stagnuje (v niektorých odvetviach dokonca klesá), prípadne rastie iba minimálne, pričom jeho hodnota hlavne v technologicky náročných produktoch v súčasnom období nedosahuje úroveň napr. USA a Japonska⁷. Zároveň sa v porovnaní s obdobím pred krízou znížil podiel exportu na svetovom exporte v rozhodujúcich exportných segmentoch.

3. Reštrukturalizačné procesy v kontexte európskych výziev

Aj napriek mnohým problémom, ktoré stoje pred priemyslom a hlavne priemyselnou výrobou EÚ, ich význam neklesá. V súčasnom období totiž každé štvrté pracovné miesto v rámci súkromného sektora EÚ je tvorené práve priemyselnou výrobou, priemyselná výroba generuje taktiež jedno zo štyroch pracovných miest v odvetví služieb. Rádovo 80% súkromných výskumných a vývojových aktivít sa realizuje práve v priemysle, čím sa priemysel stáva

$$\frac{\Delta P}{P_0} = \sum_i \left[\underbrace{\frac{P_{i0} \Delta S_i}{P_0}}_{(\text{statická zmena})} + \underbrace{\frac{\Delta P_i \Delta S_i}{P_0}}_{(\text{dynamická zmena})} + \underbrace{\frac{S_{i0} \Delta P_i}{P_0}}_{(\text{vnútroodv. efekt})} \right]$$

kde: P_i je produktivita práce v odvetví i , S_i je podiel odvetvia i na celkovej zamestnanosti priemyselnej výroby. Δ predstavuje absolútny prírastok ukazovateľa v čase.

⁷ Pozri Európska komisia 2012 a.

akcelerátorom rozvoja ekonomiky EÚ (Európska komisia 2010). Práve preto považuje EÚ priemyselnú výrobu za segment, ktorý vytvára priestor pre jej ekonomický rast, je schopný vytvárať nové pracovné miesta s vysokou pridanou hodnotou a rámčuje jej konkurenčnú schopnosť. Priemyslu je z tohto dôvodu venovaná značná pozornosť aj v strategických dokumentoch EÚ. Stratégia Európa 2020 deklaruje snahu vypracovať základný rámec pre „modernú priemyselnú politiku, ktorej cieľom bude podporovať podnikanie, riadiť priemysel, napomáhať prispôsobenie globálnym výzvam, podporovať konkurencieschopnosť základných odvetví európskeho priemyslu a pomôcť im zvládnuť príležitosti, ktoré prináša globalizácia a ekologické hospodárstvo“. Práve reštrukturalizácia priemyselnej základne s cieľom posilniť ekologizáciu ekonomického rozvoja, zabezpečiť efektívne využívanie zdrojov v zmysle posilnenia nízkouhlíkového hospodárstva a zvýšenia vyžívania energie z obnoviteľných zdrojov má prispieť k rastu konkurenčnej schopnosti EÚ. Pozornosť sa preto sústreďuje na tvorbu podmienok pre rozvoj energeticky úsporných technológií, ochranu životného prostredia, prispôsobovanie sa zmene klímy a lepšie riadenie prírodných zdrojov vo všetkých odvetviach, prispôsobovanie klimatickým zmenám. Všetky tieto aktivity rámčujú smerovanie štruktúrno-adaptačných procesov európskeho priemyslu k tzv. „zelenému rastu“.

Tvorba podmienok pre udržateľný rozvoj v európskom priestore kladie zvýšené nároky na inovatívnosť priemyslu, ktorá predpokladá prepojenie produkčných aktivít s formovaním a rozvojom dynamických konkurenčných výhod založených na podpore výskumu, vývoja a vzdelania. Od priemyslu EÚ a jeho vedecko-výskumnej základne sa preto vyžaduje, aby vyvinul nové postupy a technológie, ktoré zabezpečia udržateľný rast. EÚ si uvedomuje vyčerpanosť súčasného typu priemyselného rozvoja a obracia pozornosť nielen na vývoj a zavádzanie ekologických technológií, ale aj na urýchľovanie rozvoja inteligentných sietí a posilňovanie konkurenčných výhod priemyselných podnikov.

Štruktúrno-adaptačné procesy v priemyselnej výrobe musia prostredníctvom zvýšenia alokačnej efektívnosti zabezpečiť rast úrovne zhodnocovacích procesov. Takto vnímaná reštrukturalizácia by mala zlepšiť rastový potenciál priemyselných podnikov a vytvoriť priestor pre zvýšenie zamestnanosti.

Podpora reštrukturalizačných procesov smerom k splneniu hlavných strategických výziev je v súčasnom období výrazne limitovaná fiškálnou nerovnováhou mnohých krajín EÚ. Je preto nevyhnutné hľadať konsenzus medzi stabilizačnými opatreniami a podporou prorastových opatrení. Realizácia prorastových opatrení v podmienkach fiškálnej

konsolidácie, podľa nášho názoru, vyžaduje nielen aktivizovať príjmovú stranu rozpočtov, ale predovšetkým zmeniť štruktúru výdavkov a nasmerovať ich na zvýšenie kvality výrobných faktorov, čím sa v konečnom dôsledku posilní konkurenčná schopnosť ekonomiky a dlhodobý ekonomický rast. Práve takýto prístup môže do veľkej miery eliminovať negatívne dopady fiškálnej reštrikcie.

Ako avizovala Európska únia vo svojich ostatných oznámeniach týkajúcich sa novej orientácie priemyselnej politiky (European Commission, 2012), jej piliermi v budúcnosti budú investície do inovácií, lepšie trhové podmienky a zlepšený prístup ku kapitálovým a ľudským zdrojom

Záver

Krízový a pokrízový vývoj bol z hľadiska produkcie jednotlivých odvetví priemyselnej výroby EÚ veľmi diferencovaný. Najvýraznejšie sa kríza prejavila v poklese výroby v odvetviach surovinového a materiálového charakteru, v strojárskom, elektrotechnickom a automobilom priemysle. Hĺbka poklesu daných odvetví odkryla ich štruktúrne problémy, či už v oblasti štruktúrne nevyvážených výkonov alebo nadmerných produkčných kapacít. Zamestnanosť reagovala na nástup krízy poklesom, avšak hĺbka jej poklesu nedosahovala také dramatické tempo ako v prípade produkcie. Oživenie priemyselnej výroby od roku 2010 nezabezpečilo predkrízovú úroveň zamestnanosti. Dosiahnutá úroveň produktivity práce a jej dynamika bola ovplyvnená predovšetkým vnútroodvetvovými zmenami, pričom v ostatnom období sa prejavuje tendencia presunu pracovnej sily v prospech odvetví s vyššou dynamikou rastu produktivity práce. Rast produktivity práce je výraznejší v technologicky stredne a vysoko náročných odvetviach priemyselnej výroby.

Kríza nemala výrazný reštrukturalizačný efekt a neposilnila konkurenčnú schopnosť odvetví priemyselnej výroby. Preto ak sa má európska priemyselná výroba vrátiť do pozície globálneho ekonomického lídra, musí realizovať zásadné kvalitatívne zmeny, ktoré by posilnili jej inovačnú výkonnosť a konkurenčnú schopnosť. Základné smerovanie reštrukturalizačných procesov by malo byť zamerané na technologické prezbrojenie európskej produkčnej základne, rozvoj a zavádzanie ekologických technológií, ktoré umožnia prechod k nízkouhlíkovému hospodárstvu, automatizáciu výrobných procesov a digitalizáciu ekonomiky. Ide o rozvoj takých segmentov priemyselnej výroby, ktoré majú potenciálny náboj zabezpečiť nielen ozdravenie ekonomiky, ale aj akcelerovať ďalší ekonomický rast a podporiť udržateľný rozvoj.

LITERATÚRA

1. European Commission (2009). Beyond the crisis: a changing economic landscape. ECFIN Economic Brief, Issue 3/2009. dostupné na:
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15471_en.pdf
2. European Commission (2010): An Integrated Industrial Policy for the Globalisation Era. Putting Competitiveness and Sustainability at Centre Stage. dostupné na:
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/industrial-policy/files/communication_on_industrial_policy_en.pdf
3. European Commission (2012) A stronger European Industry for Growth and Economic recovery. Industrial Policy Communication Update. dostupné na:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0582:FIN:EN:PDF>
4. European Commission (2012a): European Competitiveness Report 2012. Reaping the benefits of globalization. dostupné na:
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/competitiveness-analysis/european-competitiveness-report/index_en.htm
5. Európska komisia (2010): EURÓPA 2020. Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu.
6. Fagerberg, J. (2000): Technological progress, structural change and productivity growth: a comparative study. dostupné na:
<http://directory.umm.ac.id/Data%20Elmu/jurnal/S/Structural%20Change%20and%20Economic%20Dynamics/Vol11.Issue4.Dec2000/1871.pdf>.
7. Fífeková, E. - Nemcová, E. – Sabo, Š. (2010): Automobilový priemysel EÚ a hospodárska kríza. Prognostické práce, roč. 2, č. 1, s. 51 – 78. dostupné na:
http://www.prog.sav.sk/subory/pprace/clanok_4_SABO_Fifekova_Nemcova_automobilo_vy_priemysel.pdf.
8. Rojíček, M.: Strukturální analýza české ekonomiky. CES VŠEM N° 1/2006.